

Мирошниченко Н. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»

професор кафедри кримінального права,

кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ : ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Кримінальні правопорушення за ступенем їх суспільної небезпеки в теорії кримінального права поділяються на злочини та кримінальні проступки. КК України 2001 року [1] закріплює лише поняття та класифікацію злочинів. Критеріями цієї класифікації є ступінь суспільної небезпеки злочинів та типова санкція за кожну категорію злочинів. В чинному КК України виділені злочини невеликої, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі, кожен з яких має свою типову санкцію. Визначення загального поняття кримінального правопорушення в кримінальному законодавстві не має. Не визначено і поняття кримінального проступку як виду кримінального правопорушення.

До Верховної Ради України у 2017 році надійшли два проекти щодо змін у КК України, де звертається увага на необхідність визначення кримінального правопорушення та його видів (укладачі одного із проектів народні депутати Кожем'якін А. А. та інші, другого проекту – Сотник О.С. та інші) [2]. Однак, у запропонованих проектах визначення кримінального правопорушення та його видів мають деякі розбіжності. Звернемо на них увагу та прокоментуємо їх.

Перш за все, треба змінити редакцію ст. 2 КК [1], а саме точніше визначити підставу кримінальної відповідальності, замінити термін «злочин» на «кримінальне правопорушення». Тобто підставою кримінальної відповідальності слід визнавати вчинення особою винного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК України .

В ст. 11 КК [1] необхідно надати визначення кримінального правопорушення, та його видів (кримінального проступку та злочину). Так, укладачі одного із проектів вважають доцільним перевести всі злочини невеликої тяжкості у кримінальні проступки, тому що вони мають невеликий ступень суспільної небезпеки, залишивши в типовій санкції за кримінальні проступки позбавлення волі на строк до двох років. Вважаємо, що із типової санкції за кримінальні проступки слід вилучити такі види покарання, як обмеження та позбавлення волі, та залишити лише покарання у виді виправних робіт, громадських робіт та штрафу. Кримінальні проступки не повинні тягнути за собою судимість. В ст.12 КК автори проекту залишають лише три види злочинів (середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі).

У другому проекті, кримінальний проступок утворюється також за рахунок злочинів невеликої тяжкості, але автори уточнюють, що кримінальним проступком заподіюється істотна шкода, а при вчиненні злочину – значна, або тяжка шкода, різновидом тяжкої шкоди є особливо тяжка шкода (смерть людини або смерть двох чи більш осіб). В цьому проекті надається визначення істотної, значної та тяжкої шкоди. Також пропонується замінити термін «злочин середньої тяжкості» на «нетяжкий злочин». Ще одна новела, автори визначають поняття «одна розрахункова одиниця, яка дорівнює 30 гривням», вона, на їх погляд, спростить порядок розрахунків оціночних понять у нормах КК.

За злочини середньої тяжкості (нетяжкі злочини) можливе призначення покарань у виді штрафу від п'яти до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, обмеження або позбавлення волі строком до 5 років.

Не можемо погодитися з типовими санкціями за тяжкі та особливо тяжкі злочини. У типових санкціях за ці дві категорії злочинів повинен бути передбачений лише такий основний вид покарання як позбавлення волі, відповідно за тяжкі злочини - до 10 років позбавлення волі, а за особливо тяжкі

злочини - понад 10 років позбавлення волі або довічне позбавлення волі. За тяжкі та особливо тяжкі злочини, що мають підвищений ступень суспільної небезпеки, не може бути призначений штраф, як основний вид покарання, оскільки цей вид покарання є найменш суворим і може бути призначений лише за кримінальні проступки та нетяжкі злочини (невеликої або середньої тяжкості), як альтернативний іншим видам основних покарань. Відносно ж тяжких та особливо тяжких злочинів, штраф може бути лише додатковим видом покарання, що призначається поряд із таким основним видом покарання як позбавлення волі.

Класифікація кримінальних правопорушень за ступенем суспільної небезпеки, має суттєве значення для формування окремих інститутів кримінального права, та для визначення видів і розмірів покарань у санкціях статей Особливої частини КК.

Слід підтримати позицію авторів проекту щодо готування та замаху на кримінальний проступок, які не повинні тягнути за собою кримінальну відповідальність, крім випадків, коли фактично вчинене вже містить склад іншого закінченого кримінального правопорушення.

Повторність кримінальних правопорушень може мати місце лише при тотожних видах кримінальних правопорушень. Вчинення злочину і проступку або проступку і злочину не створює повторності кримінального правопорушення. Повторність кримінального проступку також буде відсутня, якщо минув рік з моменту вчинення попереднього проступку.

Крім того, слід узгодити систему покарань щодо неповнолітніх із санкціями статей Особливої частини КК [3]. В деяких випадках неможливо призначити покарання неповнолітнім, тому що санкція статті передбачає такі види покарання, які не можуть бути застосовані до неповнолітніх у віці 14-15 років, наприклад, санкція ч.1 ст. 296 КК передбачає такі види покарання як штраф, арешт, обмеження волі. Аналізуючи цю санкцію, треба зазначити, що

обмеження волі взагалі не призначається неповнолітнім, арешт може бути призначений лише з 16 років, а штраф – якщо неповнолітній має самостійний дохід, власні кошти чи майно, на яке може бути звернене стягнення. Або у ряді статей, що передбачені в ч.2 ст.22 КК (частини перші статей 122, 185, 186, 194, 289, 345, 350 та інших), мають місце альтернативні санкції, але призначити неповнолітньому з 14 років можливе лише найбільш суворий вид покарання – позбавлення волі. Так, наприклад, ч.1 ст.122 КК передбачає покарання у виді виправних робіт, що може бути призначене з 16 років неповнолітнім, які працюють, обмеження волі, яке взагалі не застосовується до неповнолітніх, та позбавлення волі, яке може бути застосоване з 14 років. Тобто за умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження неповнолітньому у віці 14-15 років можливе призначення лише позбавлення волі. Такі положення не відповідають принципу гуманізму щодо неповнолітніх правопорушників. Тому слід переглянути перелік видів покарань, що може бути застосований до неповнолітніх правопорушників. Так, обмеження волі є менш суворим видом покарання ніж позбавлення волі, тому вважаємо, що обмеження волі необхідно включити до переліку видів покарань, його застосування можливо з 16 років. Якщо неповнолітній вже працює, йому можуть бути призначені виправні або громадські роботи з 15 років [3].

Уточнення поняття підстави кримінальній відповідальності (ст. 2 КК), класифікації кримінальних правопорушень (злочини та кримінальні проступки), їх типових санкцій, а також удосконалення системи та видів покарань щодо неповнолітніх, їх узгодженість із санкціями статей Особливої частини КК, надасть можливість удосконалити кримінальне законодавство України в цілому [3]. Тому деякі положення проектів змін до КК України, на наш погляд, є доречними, а деякі – потребують додаткового уточнення.

Список використаної літератури :

1. Кримінальний кодекс України: офіційний текст. - К.: Аперта , 2017.- 194с.
2. Проекти Законів України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень (укладачі Кожем'якін А.А. та інші, Сотник О.С. та інші), К., 2017.
3. Мирошніченко Н.А. Деякі проблеми загальної частини кримінального права України. - Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія за ред. проф. О. В. Козаченка, проф. Є.Л. Стрельцова. – Миколаїв: Іліон, 2016 – 768 с.